

14

אשרי העם יודעי תרועה יהיה טו
באורי פניך יהלכון: בשמך יגילון כל־היום ובצדקתך ירוממו: יז
כִּי־תִפְאַרַת עֲזָמוֹ אִתָּהּ וּבְרָצֹנְךָ תֵּרִים קַרְנֵינוּ: *גמלים טו*

15

יאמר ר' אושעיא כתיב אשרי העם יודעי תרועה ואוה"ע
אינם יודעין להרוע כמה? בוקיינום יש להם כמה סלפירם יש להם
כמה קרנות יש להם, אלא אשרי העם שיודעים לפתות את ביראם
בתרועה אימתי בחרש השביעי.

חוקים שמעוני (טו)

16

שחד מחיק רשע יקה להטות ארחות משפט:

מס יז כג

17

(כג) שוחד מחק רשע יקח. הקב"ה מקבל דברי הכנוטה
ופיוס מחק הרשעו כלומר כסתר בינו לבינוס: להטות
ארחות משפט. להפוך דינו מרעה לטובה: *ט"ז (ט)*

18

דבר אחר מלפניך משפטי יצא. אמר רבי לוי, אמר לו
הקדוש ברוך הוא, על הנם עשיתי טנהדרין לך ודון לפניהם.
אמר לו דוד, רבונו של עולם פתבת בתורה, (שמות כג, ח)
ישחד לא תקח, והן מתיראים לקח שחד ולדון אותי, אבל
אתה, שאתה נוטל שחד מן הרשעים בעולם הזה, תשובה
ומעשים טובים ותפלה, מלפניך משפטי יצא. אמר הקדוש
ברוך הוא לישראל, בני, עד ששערי תפלה פתוחים עשו
תפלה ותשובה, שאני נוטל שחד בעולם הזה, אבל משאני
יושב בדין לעולם הבא, איני נוטל שחד. שנאמר (משלי ו,
לה) לא ישא פני כל כפר ולא יאכה פי תרבה שחד. לפיכך
אמר, (תהלים טז, יא) 'תודיעני ארה חיים', אלו עשרת ימים
שבין ראש השנה ליום הכפורים.

ענין גמלים טו

19

בארך אפים יפתה קצין ולשון רכה משבר גרם:

ט"ז כ"א

20

(טו) באורך אפים יפותה קצין. בעוד שהקב"ה מאריך אפו
ואינו נפרע יתנו לב החוטאים לפתותו בתשובה ותפלה: ולשון
רכה. בתפלה ותחנונים: תשבר גרם. עלס קוסי הגזרה:

ט"ז (ט)

21

(כב) ויפלו על פניהם. להתפלל⁹. ומכאן * לגפילת אפים בתפלה. ודע כי ענין גפילת
אפים בתפלה יש בו שלש כוונות: האחת¹⁰ למורא השכינה, והשנית להראות צער
והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו. האחת למורא השכינה, כדי
שיתלבש בזה בושת וצניעות כי כסוי הפנים מדרכי הענוה והבושת*, ולפי שכוונת
המתפלל שהשכינה כנגדו, וכענין שכתוב: שויתי ה' לגדי תמיד¹¹, לכך תקנו בטכסיסי
התפלה כסוי הפנים, והכל ליראת ה' יתברך, כענין שכתוב במשה: ויסתר משה פניו כי
ירא מהביט אל האלהים¹².

השנית*, להראות צער והכנעה, והוא כי הנופל על פניו מצטער ונכנע, וההכנעה
מעקרי התשובה, ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא שאלתו.

השלישית*, להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו, והוא כי הנופל
על פניו מכסה עיניו וסותם פיו והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזקו ותועלתו, ואינו
יודע דרכו ועניניו, ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מסכים על ידו, וכענין שכתוב:
כי לא לאדם דרכו²⁵, וכאלו הרגשותיו בטלות ואסורות ממצוא חפצו, ועיניו ושפתיו
אסותמין לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון הש"י, וזה דוגמת מה שמסכים עם
לבו בכוון רגליו בתפלה כאלו רגליו כבולים, אין חפצו תלוי בעצמו.

גמלים כ"א

22

וגם בן מחיר הפלב מטעם זה:
כי הקרבן יביא האדם לכפרה על נפשו וכצנין.
שקרבנו נשחט ונתח לנתחים — ראוי לו לבצל
הקרבן לחשב, שהיה ראוי לעשות לו בן בגופו
על דבר חטאו, אם לא שחטד השם יתברך היה
צ"יו לקח ממנו פפר—קצת ממונו; ועם הפעלה
הזאת, ראוי לו שיברכך לבבו ויתברכך נפשו על
חטאיה, עד שתשוב ונתחם על מה ששששתה
ותספיים לבל תוסיף לחטא עוד; וכמו שכתבתי
במקומו בצנין הקרבנות ובסדר הנזכר; והפלבים
ידוע שהן צני נפש, ושמה מתוך חשבו בהם
ובטבעם החזק—תחזק נפשו ויקשה צרפו מהנחם
על חטאיו פאשר ראוי לו;

סבי גמלים טו

23

(יד) והיה אם לא חפצת בה, הכתובי מבשרך שסופך לשנאתה.

ט"ז כ"א

24

מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים, התרצה והתפייס לדור
עני, כי אין עוזר. אבינו מלכנו. חננו וענגנו, כי אין בנו מעשים, עשה
עמנו צדקה וחסד והושיענו.

גמלים כ"א

מִתְּחִלָּה קִרְבָּנִים וְאַחֲרָיִם קִרְבָּנִים

1

וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצירך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא־קדש: כל־מלאכת עבודה לא תעשו והקרבנות אשה ליהוה: **כ יום אחד**

וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר ארצכם לא תכלה פאת שדה קצירך ולקט קצירך לא תלקט: וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: **כ יום אחד**

כ יום אחד

בחדש השביעי באחד לחדש: (כ) ר' נחמן פתח (שמיטת מד) ואתה ואל תירא עבדי יעקב מדבר ביעקב דכתיב (כמלשון כח) ויהלום והנה סולם מוצב ארצה א"ר שמואל בר נחמן אלו שרי או"ה דא"ר שב"נ מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו שרו של בבל עולה ע' עווקים ושל מדי ג"ב ושל יון ק"פ ושל אדום עולה ולא יודע כמה באותה שעה נתיירא יעקב אבינו אמר אפשר שאין לזה ירידה א"ל הקב"ה ואתה אל תירא עבדי יעקב אפי' הוא עולה ויושב אצלי משם אני מורידו הה"ד (שמיטת ח) אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך. א"ר ברכיה ור' הלבו ורשב"י בשם ר"ם מלמד שהרא' הקב"ה ליעקב שרו של בבל עולה ויורד ושל מדי עולה ויורד ושל יון עולה ויורד ושל אדום עולה ויורד אמר הקב"ה ליעקב אף אתה עולה באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא ח"ו כשם שלא לו ירידה אף לי כן א"ל הקב"ה ואתה אל תירא אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית לא האמין ולא עלה. א"ר ברכיה ור' הלבו בשם רשב"י ר' מאיר היה דורש (הגליס טח) ככל זאת המאו עור ולא האמינו בנפלאותיו זה אבינו יעקב שלא האמין ולא עלה א"ל הקב"ה אילו האמנת ועלית עוד לא ירדת ועכשיו שלא האמנת ולא עלית עתידין בניך שיהו משתעבדין בארבעה מלכויות בעה"ז בססים וכארנוניות ובזימיות ובגלגוליות. באותה שעה נתיירא יעקב אמר לפני הקב"ה רבש"ע יכול לעולם א"ל (ימיט ג) ואל תתת ישראל כי הגני מושיעך מרחוק כמד"א (ישיט ט) מארץ רדוקה באו אלו סבכל. ואת זרעך מארץ שבים מנויא ומאספסאי ומחברותיה. (ימיט ג) ושב יעקב סבכל. ושקט סמדי. ושאגן סיון. ואין סרירד סאדום. (ט) כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתך שמה. או"ה שהן מכלין את שדותיהן אעשה כלה. ואותך לא אעשה כלה אבל ישראל שאין מכלין את שדותיהן כד"א לא תכלה פאת שדה לא אעשה כלה. (ט) ויסרתך למשפט מייסרך כייסורין בעה"ז כדי לנקותך מעונותיך לע"ל אימתי בחדש השביעי:

כ יום אחד

כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יֵא בידך ושבית שביו: וראית בשביה אשת יפת־תאר וחשקת בה ולקחת יב לך לאשה: והבאתה אליך ביתך וגלחתה את־ראשה ועשיתה את־צפרניה: והסירה את־שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את־אביה ואת־אמה ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה יב לך לאשה: וה"ה אס"ל חפצת בה ושלחתה לגפשה ומכר לא־תמכרנה בכסף לא־תתעמר בה תחת אשר עניתה: **נוסח ג' תל**

2

ובדרך רמז תמצא הפרשה על זה הדרך, הנה כל בני העולם וקיומו, תלוי במעשה עם בני ישראל, אם יטיבו דרכיהם העולם קיים, "וישמחו השמים ומגל הארץ", גם ה' אלהינו ישמח ויגל בנו, ויושר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע:

ובא הכתוב להעיר האדם כי צניחמו מעולם העליון לצוא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשוב שאין צריך תגבורת לנצחון זה, אלא אדרבא לזו יקרא מלחמה, על דרך חומרם חיזוקו גבור הכובש את יצרו (אבות פ"ד מ"א), שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה צפת"ח תחת הלמ"ד טו:

והוא אומרו והסירה את שמלת שביה מעליה, פירוש שקנתה משבייתה במקום טמא, וזה יהיה על מירוק החטאים, ודרכי התשובה, והכנת הדעת, מול אלהי ישראל צרוך הוא. ויבחר מקום מושב לה צית המיוחד לישראל שהוא "צית המדרש", והוא אומרו וישבה צניתך. ותמודה צנכי על אשר מעלה באציה ואמה, ועל פרידתה מהם, אציה זה הקדוש צרוך הוא. אמה היא כנסת ישראל (זכרות לה:), ירח ימים זה שיעור המספיק לשב, או ירמו, למודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול:

כ יום אחד

והרצה הכתוב רמזים על התעוררות חדש אלול. ובז"ח דמ"ו ע"ד ז"ל ובכתה את אציה ואת אמה ירח ימים דא הוא ירחא דאלול טו' עכ"ל בקינור. וז"ל האריז"ל ג"כ ובכתה את אציה ואת אמה ירח ימים את אציה זה הקב"ה ואת אמה זו כנסת ישראל יבכה האדם ויתחנן לפני ה'. ירח ימים הוא חדש אלול שהמה ימי רחמים ורחון. עכ"ל. (וכבר) פשט בכל הפולחן ישראל וישימנה לחוק ולמשפט עד היום הזה ולעורר לבדם בחדש זה לתורה לתעודה ולהתמיד בלמוד ביותר ולהתענות העניות נדבם ולקום בחלות לילה לכבודת לה' ולטובל עלנו במקום טהרה בשחרית קודם ספלת שחרית ולהרבות בלדקה.

4

במסח מתגלה ברחמים ומחסיים בתחמונים הונה כנסוק חדש ומתפתה בתחמונים והוא שלח כדון ההרמנ"ן כתב כס' משפטים כנסוק וכי יפתה סמוי כוא על דברי שקר: ס"ז אוא

יפתה איש בתולה אשר לא יארשה ושקב עמה מהר ימהרנה לו לאשה: איב"אן ומאן אביה לתתה לו כסף ושקל כמהר הבתולה: **כ יום אחד**

(טו) וכי יפתה, מדבר על לבה עד ששומעת לו, וכן תרגמו: ארי ישדל, שידול בלשון ארמי כפיתוי בלשון עברי 78. מהר ימהרנה, יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה 79 וישאנה.

(טו-טז) וכי יפתה איש, "מדבר על לבה, וכן תרגמו 42 ארי ישדל, שידול בלשון ארמי כפיתוי בלשון הקדש. מהר ימהרנה לו לאשה, יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה", לשון רש"י. ואיננו נכון. אבל ענין הפיתוי הטיית רצון בשקר, וכן יפתה לבככם (דברים יא טז), ויפת בסתר לבי (איוב לא כז), אם נפתה לבי על אשה (שם ט), ולכן האנשים אשר אין דעתם שלימה להשכיל ויטעה לבם בדברים בתחילת עינים יקראו פתאים, וכמו שאמר פתי יאמין לכל דבר (משלי יד טו), והמסית את הבתולה לשכב עמה יטה רצונה לחפצו בדברי שקר ונקרא מפתה.

כ יום אחד

לא־תהיה קדשה מבנות ישראל ולא־יהיה קדש מבני ישראל: לא־תביא אתנן וזנה ומקדיר קלב בית יהוה אלהיך לכל־גֹּדֶר כִּי תועַבַת יהוה אלהיך גם־שניהם: **כ יום אחד**

5

כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא־למנה יהיה למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך: כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו לגר ליתום ולא־למנה יהיה: כי תבצר פרמך לא תעולל אחריו לגר ליתום ולא־למנה יהיה: וזכרת כִּי־עַבַד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מצרים על־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לעשות את־הַדְּבָר הַזֶּה:

בתוך שדהו ואמר לבנו צא והקריב עלי פר לעולה ופר לשלמים אמר לו אבא מה ראית לשמה בשמה מצוה זו [יותר] מכל מצות שבתורה אמר לו כל מצות שכתורה נתן (י) [להם המקום] לדעתנו זו שלא לדעתנו שאילו (י) [עשינוהו ברצון לפני הבכום לא באת מצוה זו לידנו (י) [אלא] הרי הוא אוסר (זכרים כז) כי תקצור וגו' קבע לו הכתוב ברכה והלא דבריו קל וחומר מה אדם שלא נתכוין לזכות וזכה מעלין עליו כאילו זכה המתכוין לזכות וזכה על אחת כו"כ כיוצא בו (ויקרא ה) וזה נפש כי תהטא ועשתה וגו' והביא איל תמים וגו' והלא דברים קל וחומר (ט) מה אם מי שלא נתכוין לחטא והטא מעלין עליו כאילו חטא המתכוין לחטא וחטא על ארת ככה וכמה:

כ יום אחד

6